

Alžbeta Ferencová

Elena Lacková

Volám sa Iveta a som z Trebišova. Aspoň takto ma všetci poznajú zo známeho seriálu. Ale moje pravé meno je Alžbeta Ferencová, no môžete mi hovoriť aj Zea. Som rodená Prešovčanka, ale veľa času trávim v Prahe, kde sa venujem spevu, tancu, alebo herectvu. Rada by som vám opísala príbeh ženy, mojej prababky, ktorá bola, je, aj bude pre mňa veľkým vzorom.

Jej meno je Elena Lacková a bola prvou rómskou spisovateľkou, ktorá písala v rómčine. Jej život bol fascinujúci. Narodila sa 22.3.1921 v rómskej osade vo Veľkom Šariši do rodiny rómskeho hudobníka a nerómky z Poľska.

Po ukončení základnej školy vo Veľkom Šariši absolvovala 3 triedy meštianskej školy. O literárnu tvorbu sa pokúšala už ako 14-ročná, keď začala písať básničky. Jej učiteľka niekoľko z nich poslala do prešovského rozhlasu, kde dve z nich odzneli v relácii -Londýn - Paríž - Veľký Šariš. Na tú dobu už toto bol úspech.

Ťažký život Rómov počas II. svetovej vojny, kedy im Hlinkova garda zbúrala ich domy sa rozhodla opísať v divadelnej hre „Horiaci cigánsky tábor“. Hru začala aj s ďalšími „hercami“ nacvičovať vo vlastnej chatrči. Po premiére v kultúrnom dome vo Veľkom Šariši (16. apríla 1948) sa o rómskom divadle začína písať v novinách ako o prvom cigánskom divadle. A o mojej prababke ako o prvej cigánskej spisovateľke... Chýr o nej zaletí až do Prahy a nasleduje pozvanie na Ministerstvo sociálnych vecí s ponukou vykonávať osvetovú prácu medzi Rómami v pohraničnej oblasti.

Ale babke bolo aj to málo. Vo veku 44 rokov začala študovať na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a stala sa prvou rómskou ženou zo Slovenska a Česka, ktorá absolvovala vysokú školu. Po ukončení štúdia sa pustila do písania, podľa mňa, najvýznamnejšej práce „Narodila som sa pod šťastnou hviezdou“, ktorá vyšla v českom, anglickom, nemeckom, maďarskom a aj slovenskom vydaní.

Do rómskeho sebauvedomovacieho procesu vstupuje Elena Lacková znova v období „nežnej“ revolúcie v roku 1989 a v roku 1990 sa stáva predsedníčkou Kultúrneho zväzu rómskej národnosti na Slovensku. Babka opäť našla zmysel svojho života - venuje sa znovuoživeniu rómskych hudobných tradícií v rodnom Veľkom Šariši, podporuje vznik rómskych folklórnych hudobných skupín a folklórnych súborov na východnom Slovensku, organizuje prvé rómske festivaly a rôzne kultúrne podujatia, angažuje sa za uznanie národnej svojbytnosti Rómov i v politickom hnutí Rómov.

V roku 1992 jej na Slovensku konečne vychádza prvá kniha - súbor pôvodných rómskych rozprávok v slovenskom i rómskom jazyku „Rómske rozprávky (Romane paramisa)“. Náklad knihy je vysoký - až 10.000 kusov a prababka cestuje s prezentáciou knihy po celom Slovensku i v Čechách - rozdáva knihy a stretáva sa s deťmi i s pedagógmi.

V roku 1995 ju ocenila Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem diplomom Za rozvoj rómskej kultúry. V roku 2000 si Slovensko po prvý raz oficiálne pripomenulo Pamätným dňom obete rasového násillia a holokaustu. Pri tejto príležitosti udelil prezident SR prababke pamätnú medailu za celoživotné úsilie priblížiť hodnoty rómskeho národa majoritnej spoločnosti a za umelecké stvárnenie holokaustu Rómov. Prababka sa stala nositeľkou štátneho vyznamenania Radu Ľudovíta Štúra III. triedy, ktorý prevzala z rúk prezidenta Rudolfa Schustera 3. septembra

2001 pri príležitosti Dňa Ústavy SR. Po prvý raz v dejinách bolo takéto vysoké štátne vyznamenanie udelené aj občanovi rómskej národnosti.

A prababka ďalej tvorila, tvorila a tvorila. Jej tvorba je naozaj veľká: divadelná, rozhlasová, prozaická... Určite je z čoho si vyberať. Posledné mesiace života prežila v domove dôchodcov v Košiciach, kde napokon zomrela 1. januára 2003 s krásnym posolstvom: „Keby som sa mohla znova narodiť, znova by som sa chcela narodiť ako Rómka a chcela by som žiť tak, ako som žila, a robiť to, čo som robila“.

Tak teda posúďte sami... Je možné, že som môj talent zdedila aj po prababke?

Simona Červeňáková, 15 rokov

Alžbeta Ferencová, Elena Lacková

ZŠ s MŠ Šarišské Jastrabie